

KSE | Центр досліджень продовольства
та землекористування

фото: pexels/Marcello Sokal

Євроінтеграція 1.0

Виробництво яєць та яєчних продуктів в Україні

Автори:

Петро Пивовар - Поліський Національний Університет

Олександр Рожков - Поліський Національний Університет

Редаговано: **Марія Богонос**

Дизайн: **Аліна Одинець**

2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
АНОТАЦІЯ	4
1.СХЕМА РУХУ КУРЯЧИХ ЯЄЦЬ ДО СПОЖИВАЧА	5
2.ВИРОБНИЦТВО	6
3.РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА	7
4.ТИПИ ВИРОБНИКІВ	9
5.НАЙБІЛЬШІ ВИРОБНИКИ	10
6.БАЛАНСИ СПОЖИВАННЯ	11
7.ВИТРАТИ	12
8.ЗЕД	14
9.ЦІНИ	18
10.СПОЖИВАННЯ	22
ВИСНОВКИ	23
ДЖЕРЕЛА	24

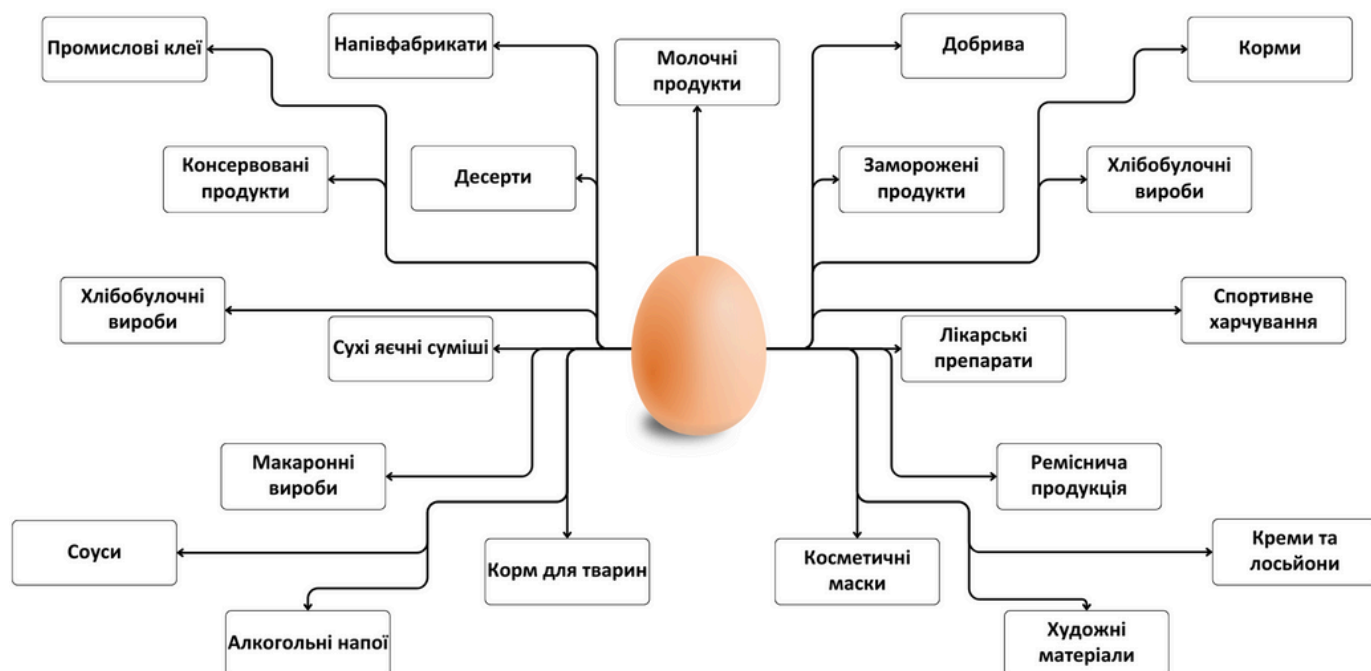
АНОТАЦІЯ

- 1 Важливість сектору яєць у продовольчій безпеці України.** Яйця – один із базових продуктів харчування, багате джерело протеїну й незамінних амінокислот. Передвоєнні показники виробництва (до 19,6 млрд штук на рік) свідчили про вагомую роль цієї галузі в національному продовольчому балансі.
- 2 Суттєве зниження виробництва через військові дії.** Після 2014 року відбувся різкий спад випуску яєць у східних та південних регіонах через окупацію та руйнування потужностей. У 2023 році виробництво впало до 11,4 млрд штук – найнижчого рівня за останні два десятиліття.
- 3 Перерозподіл регіональних центрів виробництва.** Через втрату східних і південних областей роль «виробничих лідерів» перейняли центральні й західні регіони (Вінницька, Хмельницька, Київська, Львівська області).
- 4 Домінування сільськогосподарських підприємств (СГП).** Хоча значна кількість яєць походить і з особистих селянських господарств (ОСГ), саме СГП забезпечують більшу частку комерційної пропозиції на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дрібні виробники стабільніші в довгостроковій перспективі, але їхній вплив менший через дрібні обсяги.
- 5 Висока залежність від витрат на корми.** До 80% витрат у собівартості займають корми. Зростання цін на енергоносії, корми та логістичні послуги після 2022 року призвело до різкого збільшення собівартості і, відповідно, до зростання кінцевих цін на яйця.
- 6 Значний експортний потенціал.** До 2019 року Україна досягла рекордних обсягів експорту (понад 143 тис. тонн). Хоча експорт у 2022–2023 роках упав приблизно на 60% від пікових значень, переорієнтація на європейські ринки дозволяє частково компенсувати втрати азійських напрямків.
- 7 Вертикальна інтеграція і лідери ринку.** Такі компанії, як Ясенсвіт, AVANGARDCO IPL, Тернопільська птахофабрика та ін., завдяки власним кормовим базам і великим обсягам виробництва утримують лідерські позиції. Частина з них увійшла до топ-30 найбільших виробників яєць у Європі.

ВСТУП

Виробництво курячих яєць є важливим сегментом аграрного сектору України, що забезпечує як внутрішній попит, так і експортні можливості країни. Яйця є одним із базових продуктів харчування, і їх виробництво має значний вплив на продовольчу безпеку країни. Середньостатистичне яйце містить 6 грам протеїну та ряд незамінних амінокислот, що робить його унікальним джерелом поживних речовин. При невеликій калорійності в 71,9 ккал яйце забезпечує високу поживну щільність, а регулярне споживання дозволяє покрити частину добової потреби організму в деяких корисних речовинах¹. Яйця є комплексним продуктом, що використовується не лише як самостійний харчовий продукт, а й як незамінний інгредієнт у різних галузях промисловості (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка випуску продукції птахівництва

Джерело: власні дослідження

Незважаючи на складні обставини, спричинені війною, включно зі зростанням витрат на корми та енергію, порушенням логістичних ланцюгів та знищення виробничих потужностей в регіонах бойових дій, Україна продовжує залишатися одним з провідних виробників яєць у Європі. Цей аналітичний документ надає аналіз стану виробництва курячих яєць в Україні, розглядаючи структуру виробників, обсяги виробництва, витрати, ціноутворення та споживання. Дослідження також охоплює виклики, з якими стикається

¹ Kerver, J. M., Park, Y., & Song, W. O. (n.d.). The Role of Eggs in American Diets: Health Implications and Benefits. In *Eggs and Health Promotion* (pp. 9–18). Iowa State Press.
<https://doi.org/10.1002/9780470376973.ch2>

сектор, такі як ветеринарні обмеження, вимоги ЄС щодо стандартів продукції та вплив війни на експорт та інвестиційну привабливість.

1.СХЕМА РУХУ КУРЯЧИХ ЯЄЦЬ ДО СПОЖИВАЧА

Виробники ринку яєць представлені двома групами – сільськогосподарські підприємства та домогосподарства населення. Виробляючи один і той самий продукт – яйця, їх ринки збуту докорінно відрізняються. Домогосподарства населення мають можливість реалізовувати свою продукцію на агропромислових ринках або ж залишити продукцію для власного споживання. Інша група виробників – сільськогосподарські підприємства мають ширші можливості для збуту власної продукції. По-перше, ця група виробників має можливість реалізовувати свою продукцію не тільки на агропромислових ринках, а й інших збутових мережах, що включають як оптові ринки, так ринки переробки та роздрібної торгівлі. По-друге, вони мають можливість здійснювати експорт своєї продукції самостійно або через суб'єктів господарювання (нерезиденти або оптові реалізатори)² (рис. 2)³.

Рис. 2. Схема руху курячих яєць до кінцевого споживача

Джерело: власні розробки на основі [11]

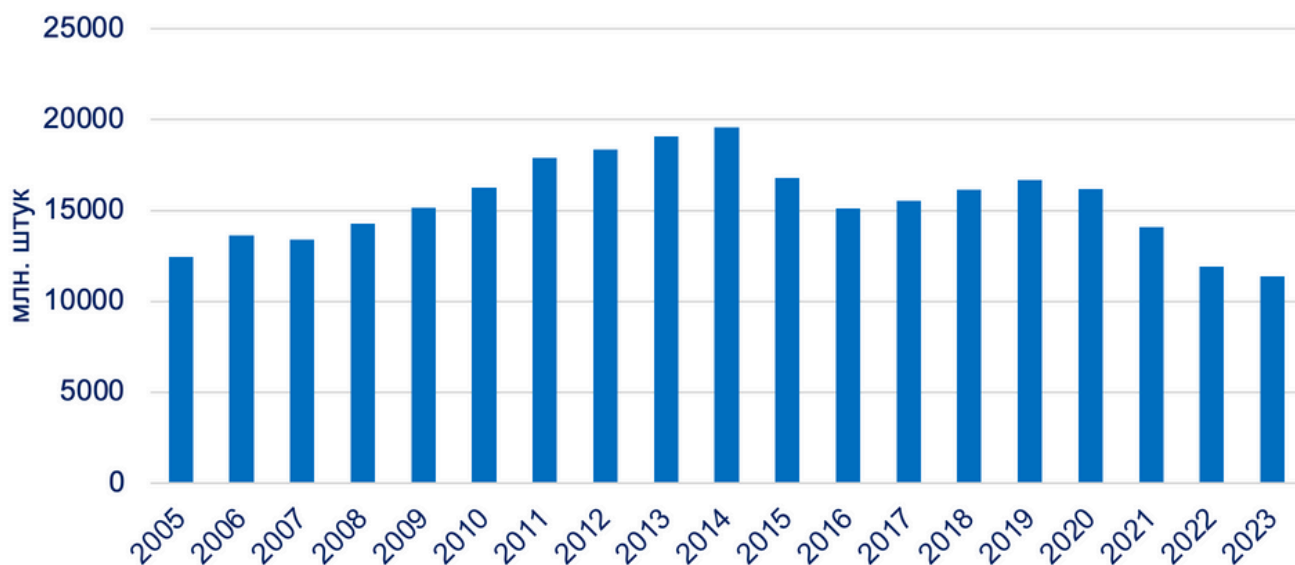
² Sendetska, S. (2017). Дослідження українського ринку яєць та яйцепродуктів. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*, 19(81), 102–106. <https://doi.org/10.15421/nvlvet8118>
³ KSE. (2023). Measurement of Resilience of the Agricultural Producers and Food Consumers to War-Induced Shocks in Ukraine. https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/D_III_WUR_Schemes_v2.pdf

Ще однією особливістю ринку яєць є система контролю якості та безпеки продукції, яка діє на рівні сільськогосподарських підприємств. Цей процес включає утримання птиці, збір яєць, сортування, маркування, перевірку якості та пакування. Лише після цього продукція потрапляє на ринки збуту, що гарантує відповідність стандартам якості для реалізації як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Домогосподарства не мають такої комплексної системи контролю, що обмежує їхній вихід на організовані ринки. Це створює певний розподіл на ринку між великими виробниками, які забезпечують стандарти якості для масового збуту, та малими виробниками, які більше орієнтуються на агропромислові ринки та власне споживання.

2. ВИРОБНИЦТВО

Протягом останніх двох десятиліть виробництво яєць в Україні пройшло декілька важливих етапів розвитку з помітними трендами до зростання та падіння (Рис. 3). З 2005 року виробництво стабільно зростало, досягнувши піку у 2014 році з показником 19,6 млн штук⁴.

Рис. 3. Динаміка кількості одержаних яєць від птиці свійської

Після 2014 року виробництво яєць в Україні зазнало суттєвого спаду, який був зумовлений воєнним конфліктом на сході країни та анексією Криму. Ці події призвели до значних втрат виробничих потужностей, особливо в регіонах, де раніше розташовувалися великі птахофабрики. Зокрема, Донецька та Луганська області, які до початку конфлікту були одними з важливих центрів виробництва, зазнали серйозних руйнувань інфраструктури. Крім того, анексія Криму закрила доступ до ринку, який забезпечував

⁴ SSSU. (2024). Виробництво продукції тваринництва у 2023 році (2020, 2015, 2010, 2005). Держаналітиформ.

частину внутрішнього споживання. Українські виробники втратили можливість збувати продукцію на півострові, що призвело до перенасичення на внутрішньому ринку. У відповідь на ці події у 2015 році загальне виробництво яєць скоротилося з 19,6 до 16,8 млрд штук, що було суттєвим падінням порівняно з піковим рівнем у 2014 році.

З 2019 року розпочалася нова хвиля скорочення виробництва, посилена економічною кризою, впливом пандемії COVID-19, яка обмежила логістичні можливості та збільшила витрати на корми, енергію та робочу силу. У 2023 році обсяг виробництва яєць в Україні знизився до 11,4 млрд штук, що стало найнижчим показником за весь досліджуваний період.

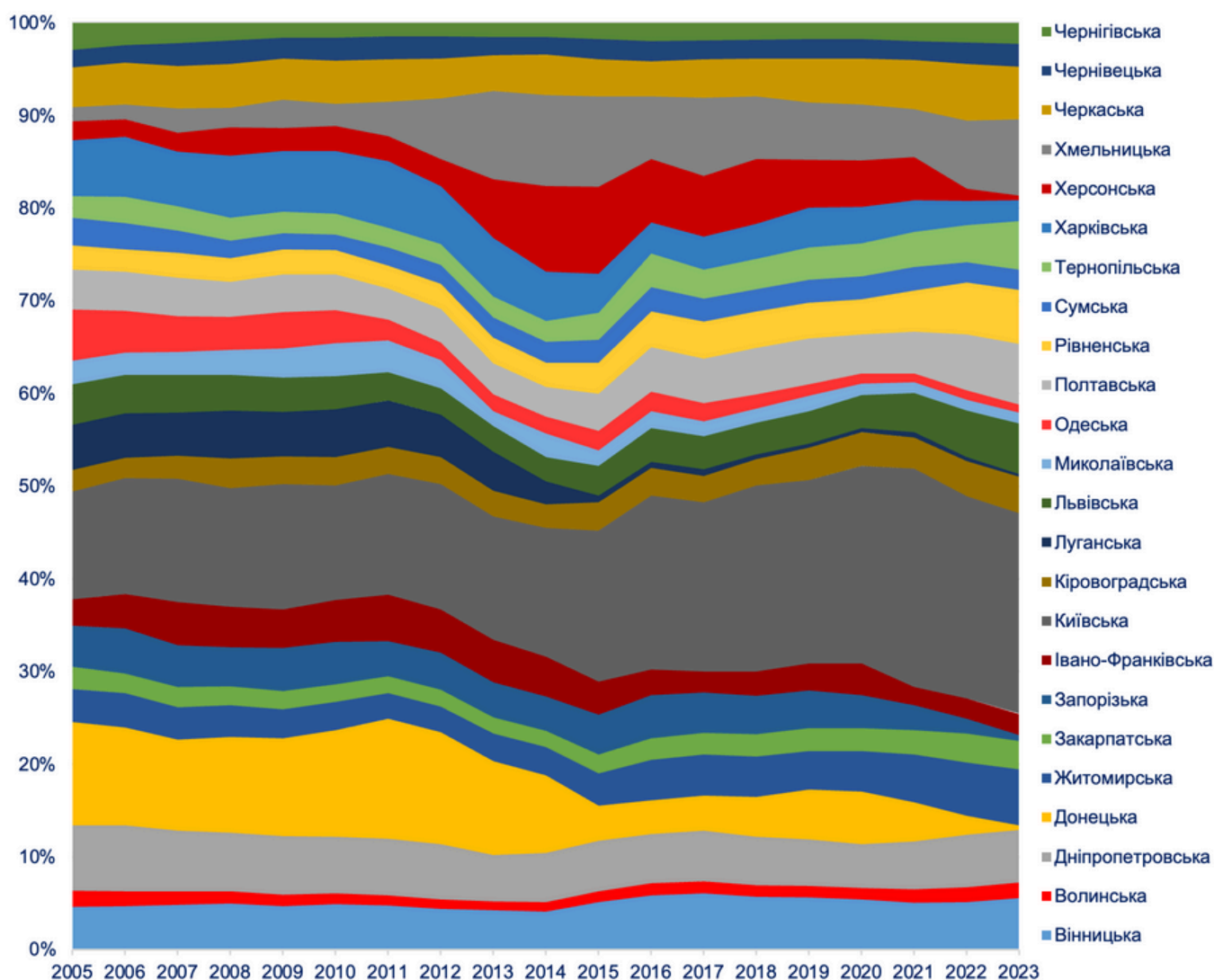
Загальний тренд свідчить про значне падіння виробництва через комплекс факторів: військові дії, економічну нестабільність, зростання виробничих витрат і обмеження на експорт. Для стабілізації галузі потрібні нові підходи до підтримки виробників, інвестиції в інфраструктуру та сприяння експорту.

3. РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

До 2014 року виробництво яєць в Україні було відносно рівномірно розподілене між регіонами, з акцентом на східні та південні області, де були зосереджені основні птахофабрики та великі агропромислові комплекси. Завдяки сприятливим умовам, зокрема розвиненій інфраструктурі та стабільним ринкам збуту, ці регіони мали провідні позиції в загальній структурі виробництва яєць країни.

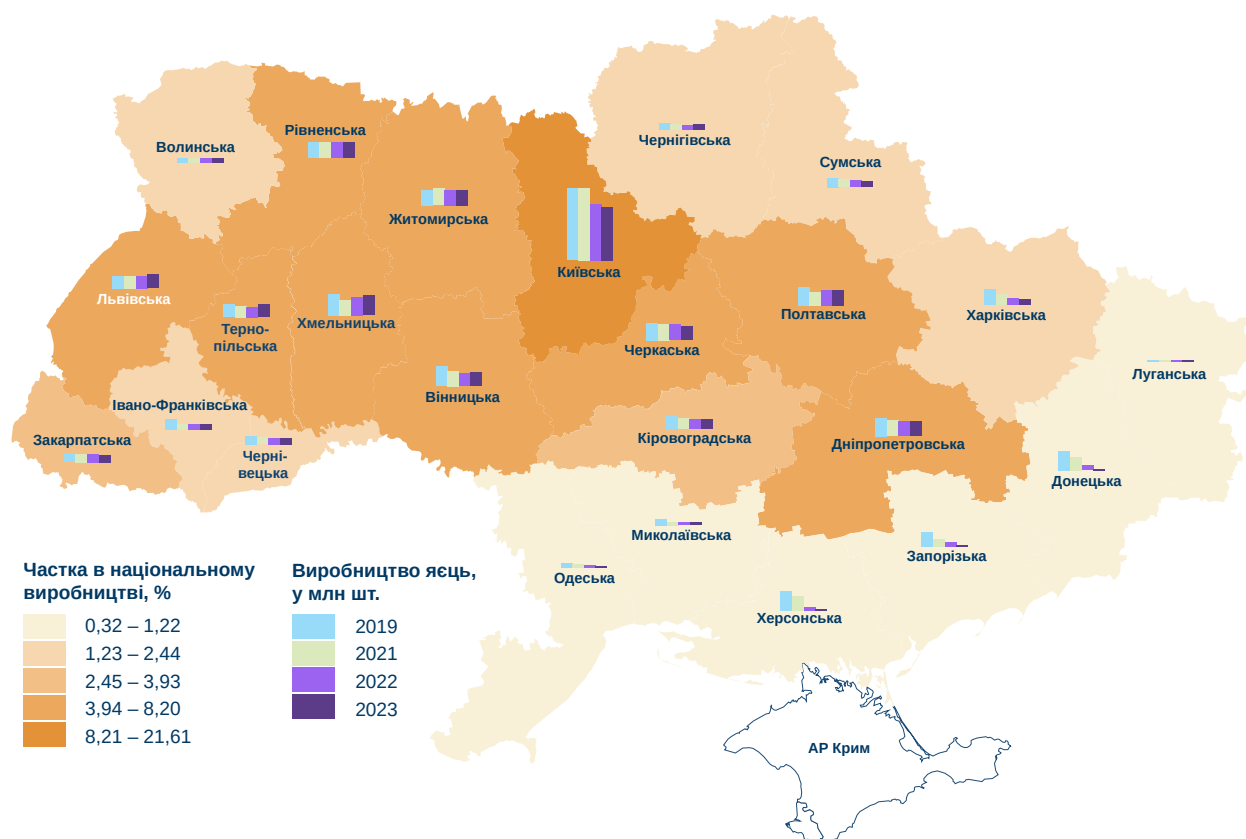
Після 2014 року виробництво яєць в Україні зазнало значного перерозподілу, спричиненого військовим конфліктом на сході країни. Донецька, Луганська та інші східні області, які до цього були одними з основних виробників, суттєво зменшили обсяги виробництва через втрату потужностей та порушення логістичних ланцюгів. Цей процес ще більше загострився після 2022 року, коли повномасштабні бойові дії поширилися на нові території, зокрема на південь та частково центр країни. У результаті, центр ваги виробництва перемістився до західних і центральних областей, таких як Вінницька, Хмельницька, Київська та Львівська, які змогли частково взяти на себе роль основних постачальників яєць на внутрішній ринок. Цей перерозподіл призвів до нових викликів для західних та центральних регіонів, які зіткнулися з підвищеним навантаженням на інфраструктуру та потребою в інвестиціях для забезпечення стабільного виробництва і задоволення внутрішнього попиту (Рис. 4)⁵.

⁵ SSSU. (2023). Статистичний збірник "Тваринництво України" (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

Рис. 4. Регіональний розподіл виробництва яєць

Після 2022 року центральні та західні області України відіграли критичну роль у підтримці стабільності сектору виробництва яєць, взявши на себе основне навантаження в умовах активних бойових дій на сході та півдні країни⁶. Завдяки збереженню виробничих потужностей та наявній інфраструктурі, такі області, як Вінницька, Хмельницька, Київська та Львівська, змогли частково компенсувати втрати східних регіонів, забезпечивши безперервне постачання продукції на внутрішній ринок (Рис. 5).

⁶ SSSU. (2022b). Статистичний збірник "Сільське господарство України" (2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

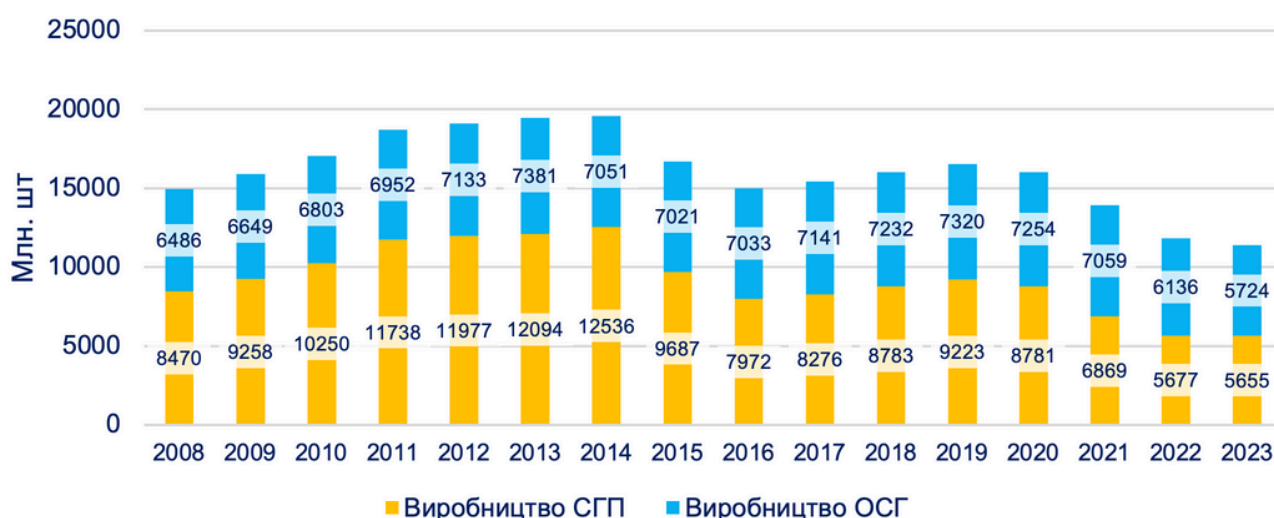
Рис. 5. Виробництво яєць за регіонами України

Розмежування регіонів за рівнем виробництва створює нові виклики для сектору. Західні регіони стикаються зі збільшеним попитом на інфраструктуру та логістичні ресурси, оскільки саме вони тепер відіграють провідну роль у забезпеченні внутрішнього ринку. Таким чином, регіоналізація виробництва яєць в Україні стає одним з ключових факторів, що впливають на стабільність та розвиток галузі, вимагаючи адаптації виробників до нових умов та посилення підтримки на державному рівні для забезпечення рівномірного розподілу ресурсів між регіонами.

4. ТИПИ ВИРОБНИКІВ

Ринок яєць в Україні має чіткий поділ між двома типами виробників, які визначають його структуру: особисті селянські господарства (ОСГ) та сільськогосподарські підприємства (СГП) (Рис. 6). Ці групи виробників суттєво різняться за масштабами та роллю на ринку. СГП – це великі підприємства, які здатні виробляти значну кількість яєць, що робить їх основними постачальниками на комерційному ринку. Вони є основними концентраторами виробництва яєць і забезпечують більшу частину продукції, що надходить на ринок (рис. 6)⁷. ОСГ, з іншого боку, представляють собою дрібні господарства, що часто нагадують «господарство на підвір'ї». Хоча кількість ОСГ є значною, кожне з них утримує порівняно невелику кількість курей-несучок, що обмежує їх вплив на загальні обсяги виробництва.

⁷ SSSU. (2024). Виробництво продукції тваринництва у 2023 році (2020, 2015, 2010, 2005). Держаналітиформ.

Рис.6. Розподіл виробництва яєць за типами виробників

Особисті селянські господарства (ОСГ) демонструють стабільніші обсяги виробництва в довоєнний період, які змінюються менш різко, ніж у СГП. Протягом аналізованого періоду виробництво в ОСГ залишалося відносно стабільним, хоча й з незначним зростанням до 2019 року. З початком війни у 2022 році обсяг виробництва в ОСГ суттєво зменшився, проте меншою мірою, ніж у СГП, досягнувши 5 724,1 млн штук у 2023 році. Таким чином, СГП відіграють провідну роль у забезпеченні комерційного ринку яйцями, тоді як ОСГ, завдяки своїй стабільності, забезпечують внутрішнє споживання, особливо в умовах криз. Антимонопольний комітет України класифікує ринок яєць як помірно концентрований або неконцентрований у різні роки (2017, 2018, 2020 – помірно концентрований; 2016, 2020 – неконцентрований). Це свідчить про те, що виробництво яєць не залежить від одного великого гравця, і ринок не є монополізованим. Така структура ринку сприяє його стійкості, оскільки наявність численних дрібних виробників (ОСГ) дозволяє компенсувати втрати у виробництві СГП під час економічних або політичних криз⁸.

5. НАЙБІЛЬШІ ВИРОБНИКИ

Український ринок яєць представлений кількома провідними виробниками, які забезпечують стабільне постачання продукції як на внутрішній, так і на зовнішній ринки. До них належать такі компанії, як Ясенсвіт (ТМ «Ясенсвіт»), AVANGARDCO IPL (ТМ «Квочка»), Тернопільська птахофабрика (ТМ «Добре яйце»), CAMMIT ЕГГС і INTER-EDINSTVO HOLDING. Завдяки великим обсягам виробництва та інноваційним підходам ці підприємства займають лідируючі позиції на ринку (Рис. 7)⁹. Кожне з цих підприємств має свої особливості. Наприклад, Ясенсвіт і AVANGARDCO IPL активно інвестують у

⁸ Sendetska, S. (2017). Дослідження українського ринку яєць та яйцепродуктів. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies*, 19(81), 102–106. <https://doi.org/10.15421/nvlvet8118>

⁹ Оксана Бублик. (2023). «Ясенсвіт» прагне автоматизувати максимальну кількість виробничих процесів - AgroTimes. <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/yasensvit-pragne-avtomatyzuvaty-maksymalnu-kilkist-vyrobnychyh-procesiv/>

сучасні технології утримання птиці та автоматизацію процесів, що підвищує ефективність виробництва і дозволяє підтримувати високі стандарти якості¹⁰. Тернопільська птахофабрика та SAMMIT ЕГГС надають великого значення контролю якості для відповідності вимогам як внутрішнього ринку, так і експорту¹¹. У свою чергу, INTER-EDINSTVO HOLDING і Фенікс відзначаються своєю гнучкістю у пристосуванні до ринкових умов і розвитком власних брендів, завдяки чому здобувають довіру споживачів і розширюють свою присутність на внутрішньому ринку¹².

Багато з цих компаній є частиною аграрних холдингів, що дає їм переваги вертикальної інтеграції. Наприклад, AVANGARDCO IPL, яка входить до агрохолдингу «Укрлендфармінг», має доступ до внутрішніх ресурсів, таких як корми, що допомагає контролювати витрати та забезпечувати стабільність при коливаннях попиту. Подібним чином, Ясенсвіт як частина великого агрохолдингу має можливості для інвестицій у модернізацію виробництва. Дві українські компанії, входять до топ-30 найбільших виробників яєць у Європі, що підкреслює їхній вплив на міжнародному ринку¹³.

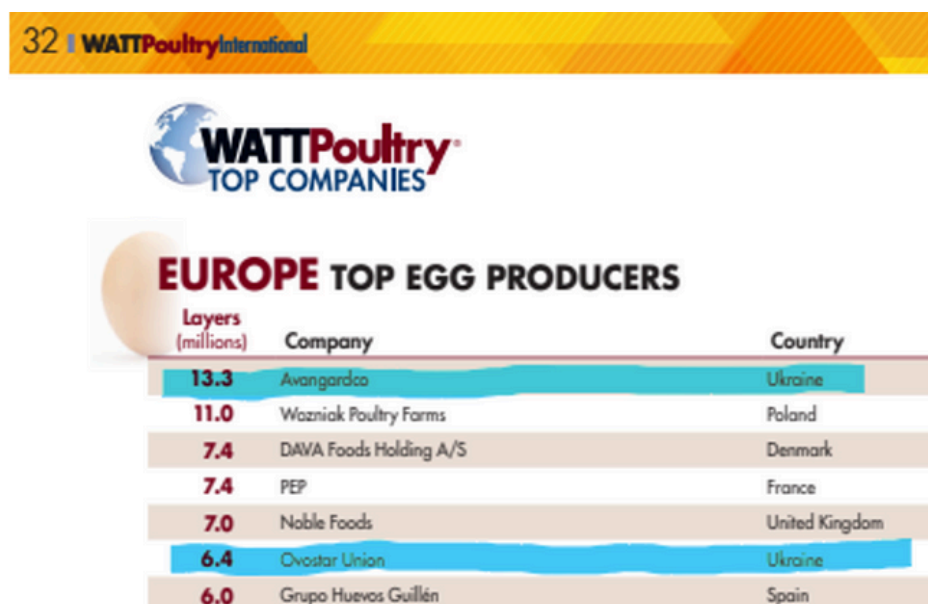

Рис. 7. Найбільші виробники яєць в Європі у 2024 році

6.БАЛАНСИ

Баланс пропозиції та попиту на ринку яєць в Україні демонструє динамічний характер та залежність від різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Загальна пропозиція формується переважно за рахунок двох основних джерел: виробництва сільськогосподарськими підприємствами (СГП) та особистими селянськими господарствами (ОСГ). Протягом 2008-2014 років спостерігалось стабільне зростання пропозиції, що було обумовлено зростанням обсягів виробництва, особливо серед СГП. Однак з 2015 року, у зв'язку з економічною нестабільністю та військовими подіями, обсяги виробництва в СГП значно зменшилися, що спричинило зниження загальної пропозиції на ринку (Рис. 8)¹⁴.

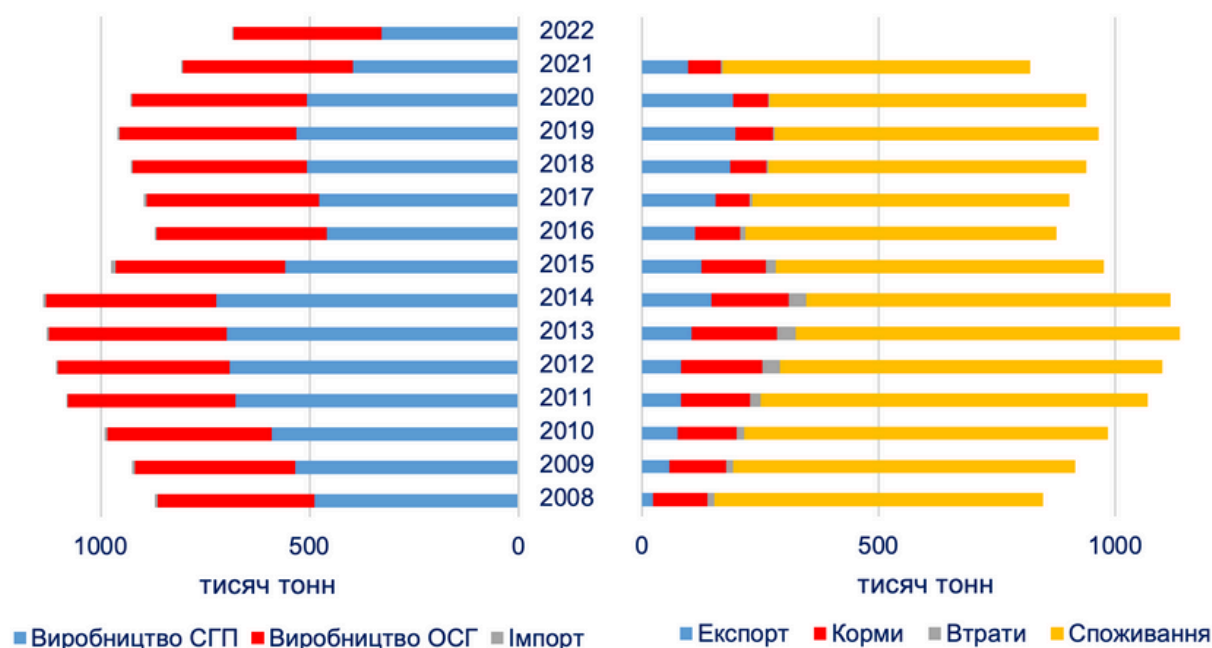
¹⁰ Agroholding Avangard - Агрохолдинг Авангард. (2024). Agroholding Avangard. <https://avangardco.ua/>

¹¹ Птахофабрика Тернопільська. (2024). <https://yadobre.com.ua/>

¹² Союз птахівників України - Склад асоціації. (2024). <https://poultryukraine.com/ua/about-association/structure/>

¹³ Українські компанії очолили рейтинги з виробництва птиці та яєць в Європі. (2024, October 18). Mind.ua. <https://mind.ua/news/20280358-ukrayinski-kompaniyi-ocholili-rejtingi-z-virobnictva-ptici-ta-yaec-v-evropi>

¹⁴ SSSU. (2022a). Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

Рис. 8. Загальна пропозиція та попит на яйця в Україні, 2008-2021 роки

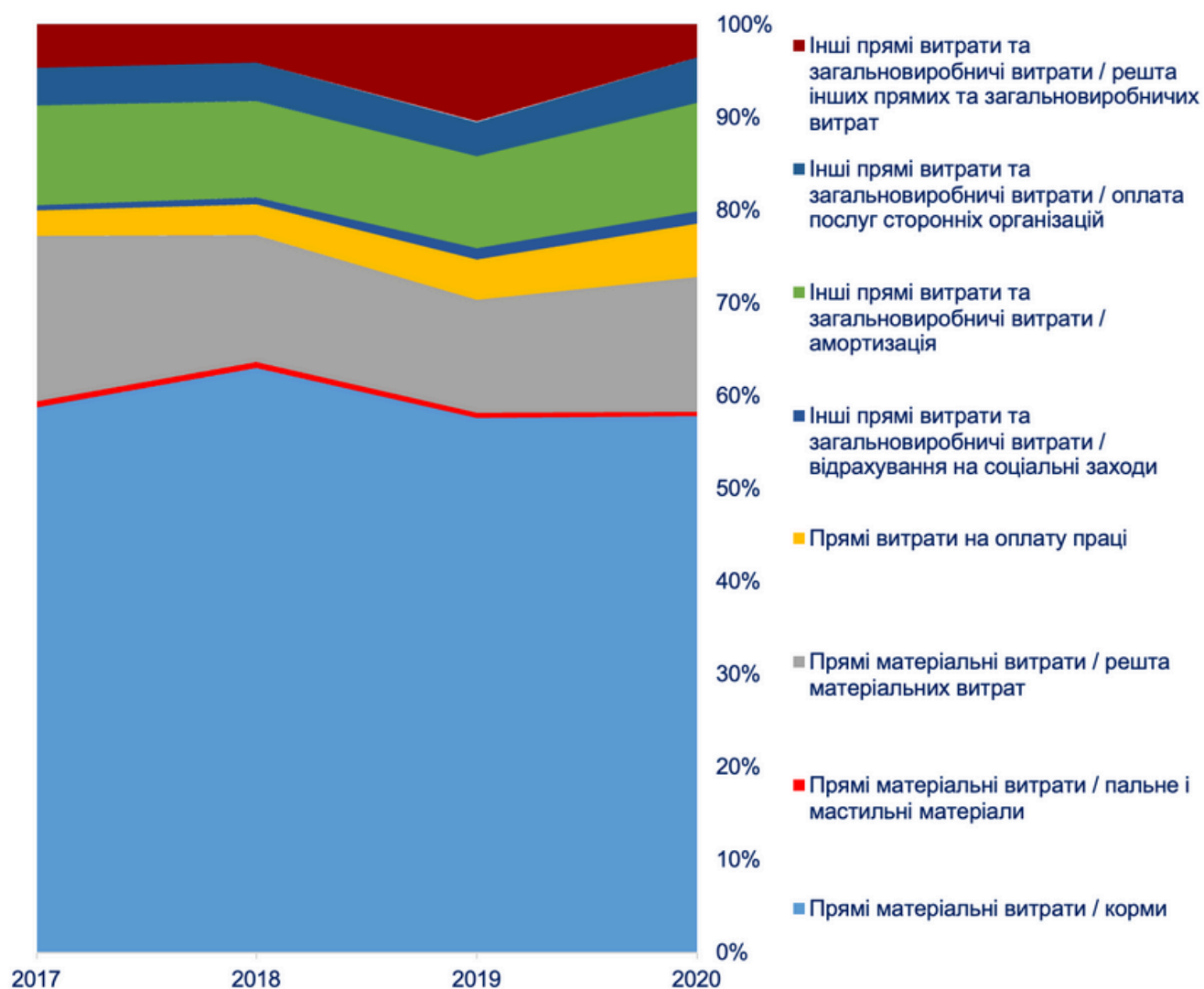
*розрахунковий показник з переведенням млн шт яєць в тисячі тонн

Імпорт яєць залишається незначним компонентом загальної пропозиції, його обсяги коливаються на рівні кількох мільйонів штук і не мають суттєвого впливу на ринок. У 2022 році був зафіксований значний стрибок імпорту до 808,29 млн штук. Загальний попит на ринку складається з чотирьох основних елементів: споживання, експорт, використання яєць на корми та втрати. Основну частину попиту традиційно становить внутрішнє споживання, яке в період 2008-2014 років зростало, досягнувши піку в 2011 році – 818,25 млн штук. Після 2014 року спостерігається спад внутрішнього споживання. Експорт демонструє тенденцію до зростання до 2019 року, але у 2021 році скоротився до 97 млн штук. Використання яєць на корми та втрати залишаються відносно стабільними, з незначними коливаннями, що відображає адаптацію виробників до ринкових умов.

7. ВИТРАТИ

При аналізі витрат на виробництво яєць в Україні особливо варто звернути увагу на відсоткову структуру основних категорій витрат у собівартості. Найбільшу частку стабільно займають витрати на корми, які у 2020 році склали приблизно 76,6% загальних прямих матеріальних витрат (Рис. 9). Ця частка зросла порівняно з попередніми роками: у 2019 році вона становила близько 78,8%, а у 2017 році – 73,7%, що вказує на підвищену залежність галузі від цієї витратної категорії. Витрати на пальне та мастильні матеріали у 2020 році склали близько 0,6% загальних прямих матеріальних витрат, що є відносно незначною часткою. Для порівняння, у 2019 році цей показник був 0,9%, а у 2017 році – 1,1%¹⁵.

15 SSSU. (2021). Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства (2020). Держстат.

Рис. 9. Структура витрат сільськогосподарських підприємств, що виробляють яйця*

Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі (без яєць на інкубацію)

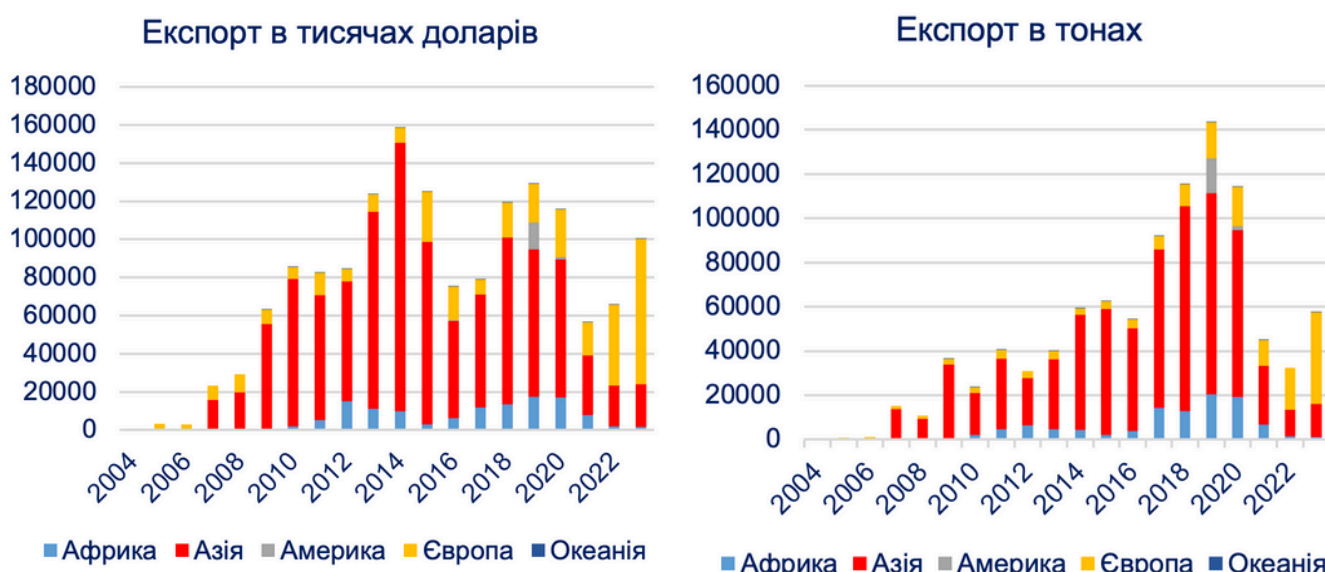
Витрати на оплату праці у 2020 році становили близько 7,6% загальних прямих матеріальних витрат, що демонструє зростання порівняно з 7,5% у 2019 році та 4,6% у 2017 році. Такий тренд може вказувати на підвищення заробітних плат або залучення додаткових працівників. Амортизація основних засобів у 2020 році становила близько 15,6% загальних витрат, збільшившись порівняно з 12,6% у 2017 році¹⁵. Це може вказувати на нарощення інвестиції в модернізацію та оновлення виробничих потужностей. Витрати на корми залишаються домінуючою частиною у структурі собівартості.

¹⁵ SSSU. (2021). Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства (2020). Держстат.

8. ЗЕД

Експорт. Експорт яєць та яєчних продуктів з України зазнав значних змін за останні двадцять років, демонструючи динамічне зростання з початкового мінімуму у 167 тонн у 2004 році до історичного максимуму в 143 606 тонн у 2019 році, що свідчить про зростання експорту у 860 разів. Однак після початку війни ситуація з експортом різко погіршилася через ускладнення логістики та зменшення виробничих потужностей. У 2022 році обсяги експорту зменшилися на 60% відносно пікового значення 2019 року (Рис. 10)¹⁶.

Рис. 10. Загальні об'єми експорту яєць та яєчних продуктів за регіонами

Змінилася також географічна структура експорту. До 2022 року основним ринком збуту були країни Азії, на які припадало близько 65% загального експорту, тоді як країни Америки, Африки та Європи сумарно займали 35% (Рис. 11)¹⁷. Проте в 2023 році відбулася кардинальна переорієнтація на європейські ринки: тепер на Європу припадає 68% експорту, на країни Азії – 29%, а на Африку – лише 3%. У 2019 році, який став піковим періодом українського експорту яєць, Об'єднані Арабські Емірати забезпечили 23% від загального обсягу експорту яєць. Другим за обсягами експорту стала Латвія, на яку припадало близько 8% від загального обсягу. Інші імпортери включали країни Африки, такі як Ліберія, Сієра-Леоне та Гамбія, а також Молдову та Данію.

У 2023 році основними покупцями українських яєць стали країни Європи, які швидко наростили імпорт через географічну близькість та скасування обмежень на експорт українських товарів до ЄС¹⁸. Лідером серед європейських імпортерів залишилась Латвія,

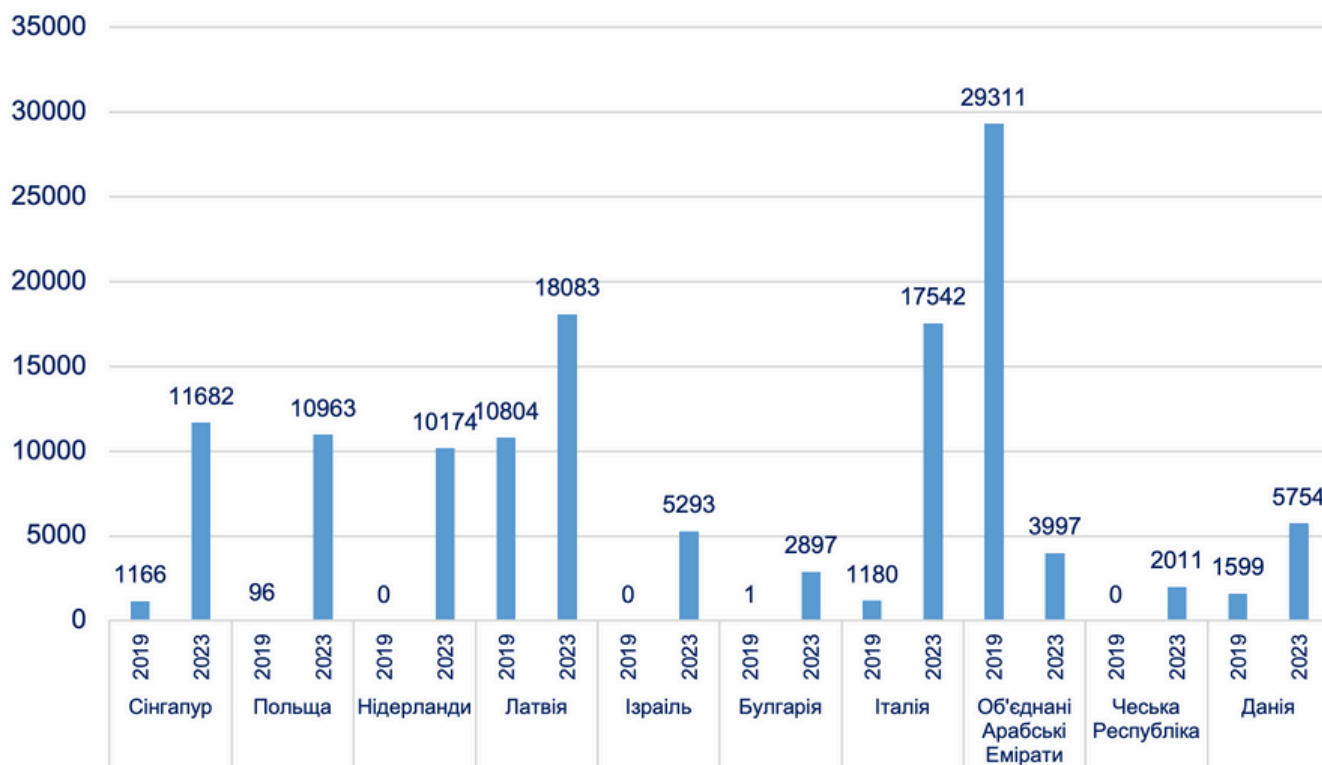
¹⁶ 0408 Birds' eggs, not in shell, and egg yolks, fresh, dried, cooked by steaming or by boiling in Export/import. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1/0408/4/1/1/2/1/2/1/1/1

¹⁷ 0407 Birds' eggs, in shell, fresh, preserved or cooked. Export/import. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1/0407/4/1/1/2/1/2/1/1/1

¹⁸ European Union. (2022). Regulation (EU) 2022/870 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2022 on temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement. Official Journal of the European Union, L 152. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2022:152:TOC>

яка забезпечила 18% загального обсягу, досягнувши тієї ж частки, що й Італія. За ними слідували Польща з 11%, Нідерланди з 10% та Данія з 6% від загального обсягу експорту яєць.

Рис. 11. Динаміка розвитку географічної структури експорту яєць та яєчних продуктів (тисяч доларів США) у розрізі країн-імпортерів 2019 та 2023 роки

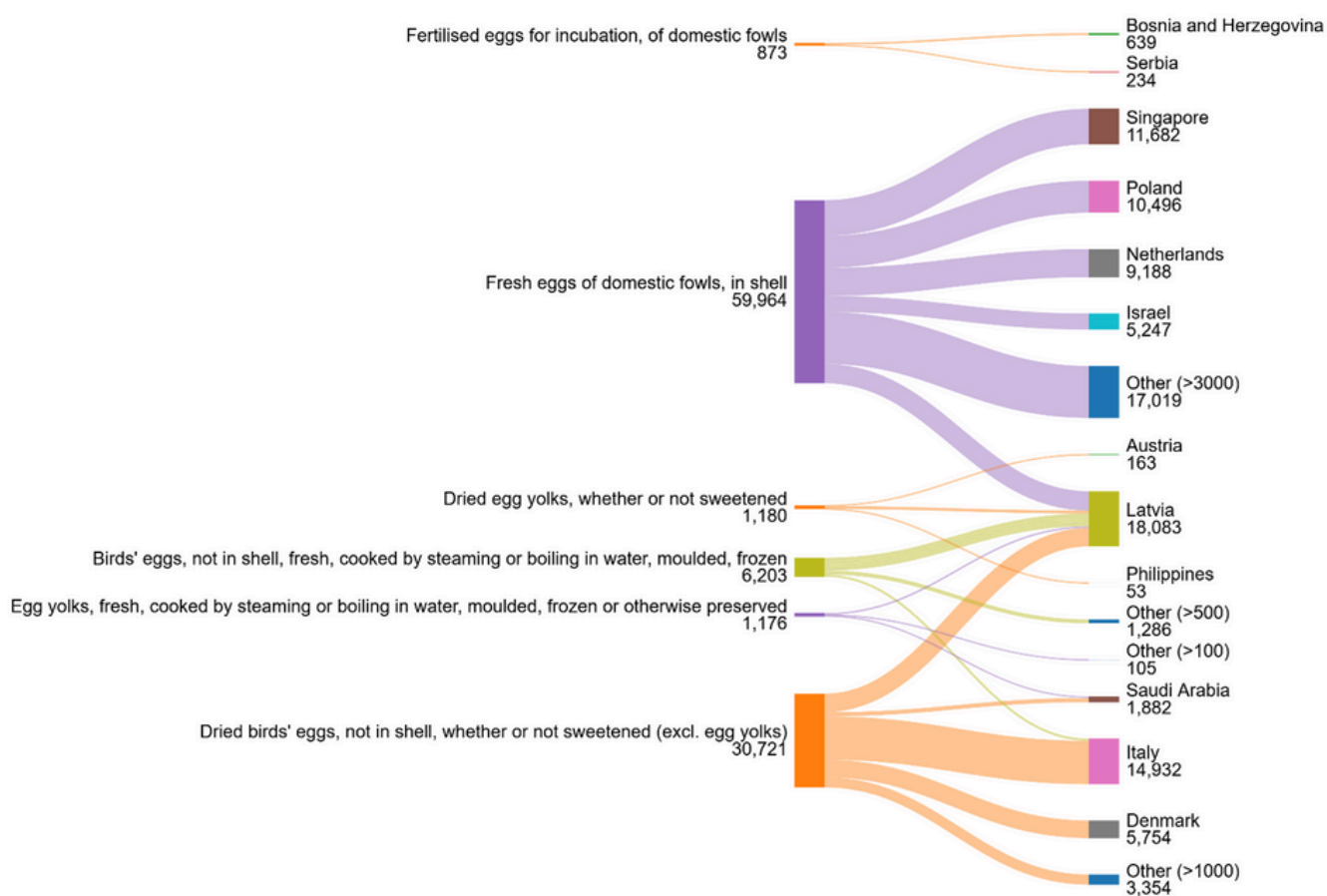
Джерело: [1]

На азійському ринку відбулися значні зміни. Об'єднані Арабські Емірати, які традиційно займали домінуючу позицію серед азійських імпортерів, у 2023 році зменшили свою частку до 4%. Натомість на перше місце вийшов Сінгапур, на який тепер припадає 12% українського експорту яєць. Серед нових ринків для української продукції виділився Ізраїль, який за короткий час досяг 5% загального експорту. Африканські країни, як Ліберія, Гамбія та Сієра-Леоне, що раніше активно імпортували українські яйця, знизили свою сукупну частку до менш ніж 2%.

Товарна структура експорту. У 2023 році товарна структура експорту яєць і яєчних продуктів з України включала різноманітні види продукції, від свіжих яєць до перероблених яєчних виробів, що підкреслює широку географію збуту та високий попит на українську продукцію в різних сегментах. Найбільшу частку в експорті склали свіжі курячі яйця у шкаралупі. Основними країнами-імпортерами були Сінгапур (11 682 тис. дол. США), Польща (10 496 тис. дол.), Нідерланди (9 188 тис. дол.), Латвія (6 332 тис. дол.) та Ізраїль (5 247 тис. дол.). Загальна сума експорту свіжих яєць до інших країн, де обсяги перевищували 3 000 тис. дол., становила 17 019 тис. дол. (Рис. 12). Сушені яйця та інші

яєчні продукти також займали значну частку експорту. Зокрема, сушені яйця без шкаралупи (без жовтків) користувалися попитом у Європі, з основними ринками в Італії (14 170 тис. дол.), Латвії (6 062 тис. дол.) та Данії (5 754 тис. дол.). До Саудівської Аравії було експортовано цієї продукції на суму 1 381 тис. дол., а до інших країн, де обсяги перевищували 1 000 тис. дол., на 3 354 тис. дол. Інкубаційні яйця для вирощування птиці знайшли попит у Боснії і Герцеговині (639 тис. дол.) та Сербії (234 тис. дол.). Серед сушених жовтків найбільшим попитом користувалися поставки до Латвії (964 тис. дол.), Австрії (163 тис. дол.) та Філіппін (53 тис. дол.). В категорії свіжих яєчних продуктів, приготованих методом варіння або заморожених, основними імпортерами стали Латвія (4 155 тис. дол.), Італія (762 тис. дол.) та інші країни з обсягами понад 500 тис. дол.¹⁹.

Рис. 12. Товарно-географічна структура експорту яєць та яєчних продуктів в 2023 році, тисяч доларів США

Імпорт. Упродовж останніх двадцяти років імпорт яєць та яєчних продуктів до України демонстрував коливання, відображаючи зміни в ринкових умовах та потребах внутрішнього ринку. Проте, в порівнянні з експортом, імпорт відіграє незначну роль на ринку яєць України. У воєнний період експорт з України перевищує імпорт більш ніж у 7 разів, тоді як в довоєнні роки цей розрив був ще більшим, досягаючи 10-15 разів, що є свідченням про достатню самозабезпеченість внутрішнього ринку та високу залежність

19 0408 Birds' eggs, not in shell, and egg yolks, fresh, dried, cooked by steaming or by boiling in ...
Export/import. .https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1|||||0408||4/1/1/2/1/2/1/1/1

від власного виробництва (Рис. 13)¹⁹. На початку аналізованого періоду обсяги імпорту були незначними, проте з часом показники зростали. У 2004 році загальна вартість імпорту становила 12 264 тис. доларів США, а до 2023 року зросла до 32 002 тис. доларів, що відображає більше ніж дворазове збільшення. Найбільший сплеск імпорту спостерігався у 2013 та 2014 роках, коли вартість імпорту досягла 36 399 тис. та 45 423 тис. доларів відповідно, а обсяги становили 7 007 та 10 071 тонн¹⁹.

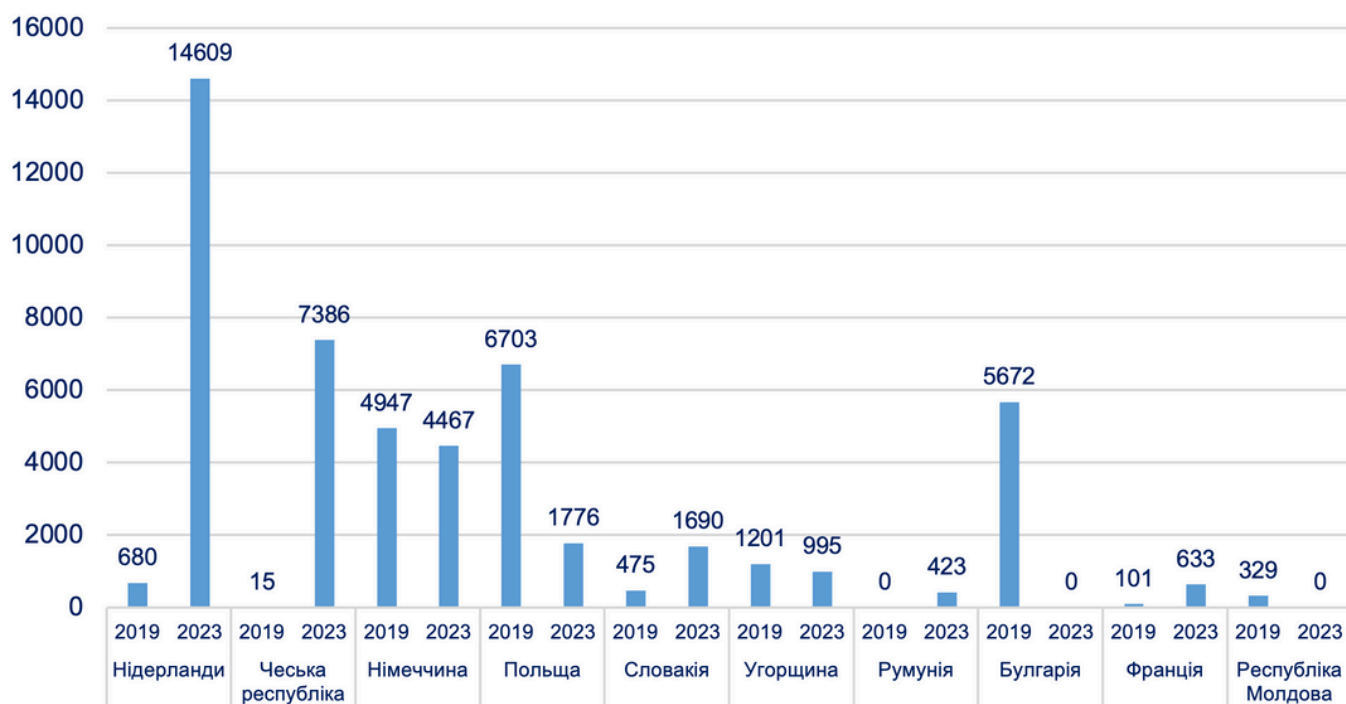
Протягом аналізованого періоду основним джерелом імпорту залишались країни Європи, що постачали більшу частину імпортованої продукції до України. У 2023 році імпорт з Європи становив майже всю суму імпорту – 32 001 тис. доларів та 7 796 тонн, що підкреслює високу залежність від європейських постачальників. Інші регіони, такі як Америка та Азія, періодично постачали яєчну продукцію, проте їхня частка залишалась незначною.

Рис. 13. Загальні обсяги імпорту яєць за регіонами

Імпорт яєць з країн Європи відіграє домінуючу роль, стабільно забезпечуючи значну частку від загального обсягу. У 2023 році імпорт з Європи становив майже всю суму імпорту – 32 001 тис. доларів та 7 796 тонн. З інших регіонів, значний імпорт спостерігався з Азії та Америки, хоча ці обсяги значно нижчі. Так, Азія експортувала до України товари лише в окремі роки, з найбільшими показниками у 2009 році на суму 2 385 тис. доларів (Рис. 14)¹⁹.

¹⁹ 0408 Birds' eggs, not in shell, and egg yolks, fresh, dried, cooked by steaming or by boiling in Export/import. .https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1/////0408///4/1/1/1/2/1/2/1/1/1

Рис. 14. Порівняння імпорту яєць та яєчних продуктів (тисяч доларів США) у розрізі країн-експортерів 2019 та 2023 роки

9. ЦІНИ

Ціна реалізації. В останнє десятиліття ціни на яйця, вироблені як підприємствами, так і господарствами населення, зазнали значного зростання. Ця тенденція обумовлена низкою факторів, зокрема зростанням витрат на виробництво, підвищенням вартості кормів та енергоносіїв, економічними викликами та сезонними коливаннями попиту. Варто зазначити, що ціни на яйця, реалізовані господарствами населення, зазвичай є вищими, ніж у підприємств, що може пояснюватися різними масштабами виробництва та відмінностями у собівартості. Крім того, зимові місяці традиційно демонструють вищі ціни через сезонне зростання попиту. Даний аналіз цін на яйця дозволяє краще зрозуміти ринкові процеси, які впливають на економіку яєчного сектору в Україні, та виявити ключові тенденції у формуванні цін.

Середні номінальні ціни на продукцію, реалізовану господарствами населення, показують постійне зростання протягом аналізованого періоду. Наприклад, у січні номінальна ціна зросла з 1328,7 грн у 2013 році до 3544,8 грн у 2022 році. Найбільше підвищення цін спостерігається в зимові місяці, такі як грудень та листопад, що свідчить про сезонний вплив на ціноутворення. У грудні 2021 року ціни сягнули свого максимуму – 3868,7 грн, відображаючи вплив економічних умов на ринок (Табл. 1)²⁰.

²⁰ SSSU. (2023). Статистичний збірник "Тваринництво України" (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

Таблиця 1. Середні номінальні ціни на яйця, реалізовані господарствами населення за місяць, грн за тисяч штук

Часовий період	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Січень	1328,7	1447,4	1857	2746,3	2801,3	3202,8	3229,9	2974,4	3544,8	3544,8
Лютий	1221,3	1328,6	1709,4	2306	2461,9	3057,8	2984,4	2601,7	3654,1	3654,1
Березень	1093,7	1072	1652,5	1655,4	1872,5	3006,1	2604,9	2292,2	3515,4	3515,4
Квітень	974,5	1060,9	1582,1	1486,9	1705,4	2651,7	2359,8	2153,9	3258,1	3258,1
Травень	844,7	926,4	1382,8	1378,1	1455,5	2000,1	2033,1	2030,2	2719,9	2719,9
Червень	787,9	945,3	1503,8	1389,6	1524,7	2018,6	1889,3	2053,4	2591,6	2591,6
Липень	821,1	983,1	1571,9	1450,8	1611,4	2082,2	1962,3	2103,8	2561,8	2561,8
Серпень	894,2	1110,3	1618,8	1541,5	1710	2172,9	2248,2	2208,4	2891,9	2891,9
Вересень	1062,9	1316,5	1824,6	1647,3	2208	2373,1	2489,9	2483,5	3138	3138
Жовтень	1254,3	1504,1	2069,6	2216,4	2460,8	2669,9	2613,2	2737,2	3475	3475
Листопад	1389,3	1677,9	2379,9	2667	2831,1	2848,6	2895,4	2950,7	3590,4	3590,4
Грудень	1476,7	1860,4	2649,4	2835,9	3198,5	3149,4	3093,5	3253,3	3868,7	Н/д

*зелений колір найнижча ціна, червоний найвища ціна

Для підприємств, що реалізують продукцію, також простежується тенденція зростання цін, хоча рівень підвищення дещо нижчий порівняно з господарствами населення. Наприклад, середня номінальна ціна в січні для підприємств зросла з 654,9 грн у 2013 році до 2190,3 грн у 2022 році. Незважаючи на менші темпи зростання, підприємства демонструють стабільне збільшення цін упродовж року, що також залежить від сезонних факторів (Табл. 2)²⁰.

Загалом, ціни як для господарств населення, так і для підприємств постійно зростали.

²⁰ SSSU. (2023). Статистичний збірник "Тваринництво України" (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

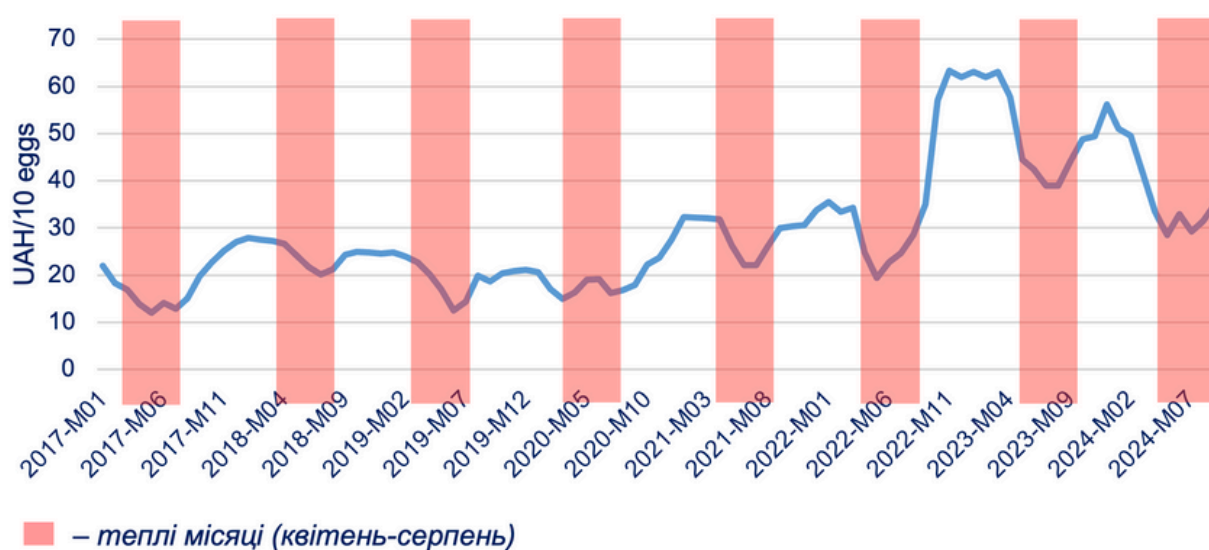
Таблиця 2. Середні номінальні ціни на яйця, реалізовані сільськогосподарськими підприємствами за місяць, грн за тисяч штук

Часовий період	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Січень	654,9	594,6	1070,8	1388,8	1284,1	1736	1580,7	1176,6	2190,3	2190,3
Лютий	669,7	642,5	1072,1	1080,3	1176,5	1667	1416,1	969,2	1891,4	1891,4
Березень	630,8	740,2	1103,8	920	927,3	1723,9	1414,5	910,5	2160,7	2160,7
Квітень	509,5	667,8	1090,8	854,6	691,6	1553,8	1225,2	1238,2	1925,5	1925,5
Травень	463,3	760,9	1279	936,8	824,4	1409,8	964,1	1289,8	1351,9	1351,9
Червень	560,2	691,2	1446,8	903,1	890,7	1213	715,7	1184,4	1310,1	1310,1
Липень	614,4	784,5	1130,3	887,4	751,9	1235,6	999,7	995,7	1439,5	1439,5
Серпень	608,8	775	1458	992	1040,1	1403,7	1079,4	1123,3	1863,8	1863,8
Вересень	778,1	908,2	1479,6	1033,1	1251,8	1572,3	1109,2	1139,7	1942,5	1942,5
Жовтень	817,4	938,1	1381,7	1536,6	1571,2	1753	1328,8	1376,3	1867,2	1867,2
Листопад	810,7	876,3	1551,2	1331,9	1720,6	1506,8	1258	1573,6	1974,4	1974,4
Грудень	747,2	1027,3	1723,7	1577,5	1723,9	1879	1318,9	2236,9	2348,3	Н/д

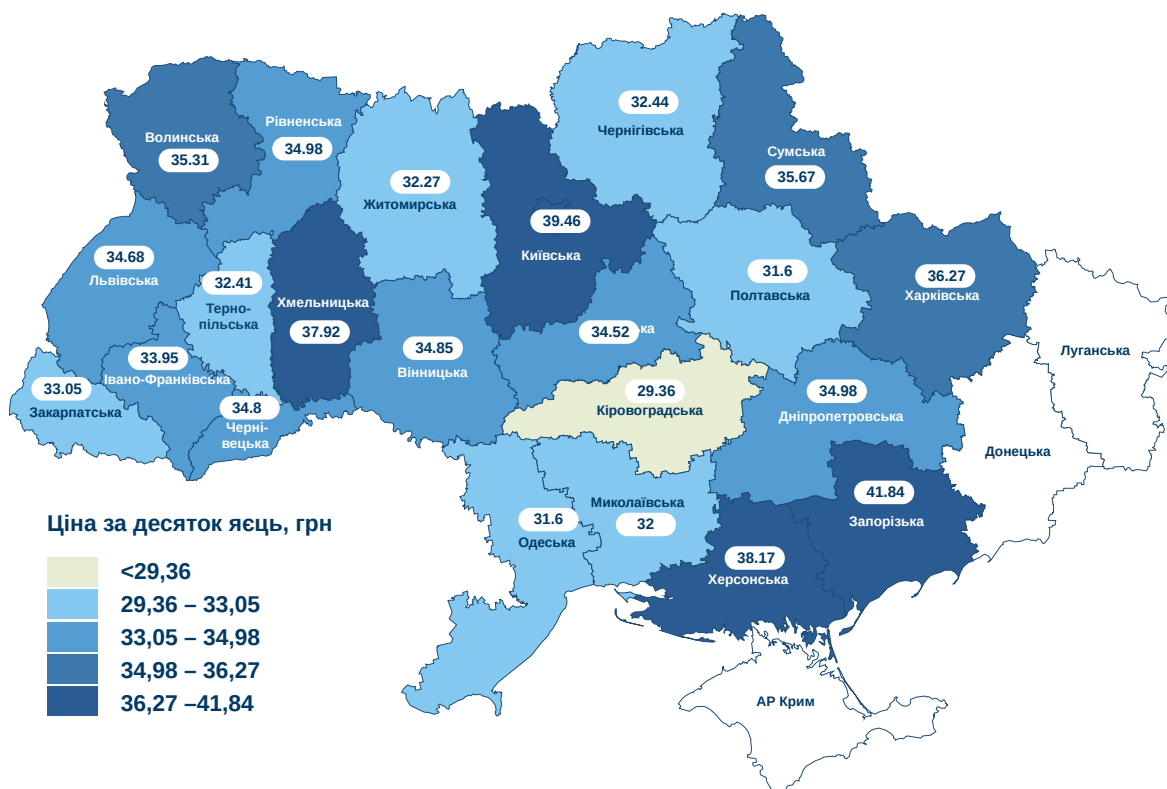
*зелений колір найнижча ціна, червоний найвища ціна

Споживчі ціни. Аналіз споживчих цін на яйця в Україні за останні кілька років показує значну волатильність, яка зумовлена сезонними факторами, змінами в економічних умовах та зростанням вартості виробництва. Протягом 2017-2024 років ціни на десяток яєць постійно зростали, демонструючи коливання в залежності від сезону.

У 2017 році середня номінальна ціна на десяток яєць становила близько 18-27 грн, тоді як до 2024 року ціна зросла до понад 56 грн. Найбільш різкі коливання спостерігались в осінньо-зимовий період, коли попит на яйця традиційно зростає (Рис. 15). Наприклад, у грудні 2023 року ціна досягла 56,18 грн за десяток, а в січні 2024 року дещо знизилася до 51,02 грн, але залишалася високою порівняно з початковим рівнем у попередні роки. Ціни на яйця зазвичай найнижчі в літні місяці, як, наприклад, у липні та серпні, що пояснюється сезонним збільшенням пропозиції. Загалом, динаміка цін на яйця в Україні свідчить про те, що цей продукт піддається впливу економічних змін і сезонного попиту, з періодами різких зростань, особливо в осінньо-зимовий період, та зниження влітку.

Рис. 15. Номінальні споживчі ціни за десяток яєць в Україні²¹

Ціни за регіонами можуть коливатися в районі 25%, і залежить від багатьох факторів, розвиненість дистриб'юторської мережі, складність логістики, наявність виробників ОСГ, загальний попит та пропозиція в регіоні. Також важливий фактор формування ціни це наближеність області до зони активних бойових дій. Так ціна в Сумській області становить 35,67 грн, в Харківській області 36,27 грн, в Запорізькій області 41,84 грн, в Херсонській області 38,17 грн, що більше від середньої ціни по Україні на 2-6 гривень в середньому (Рис. 16)²².

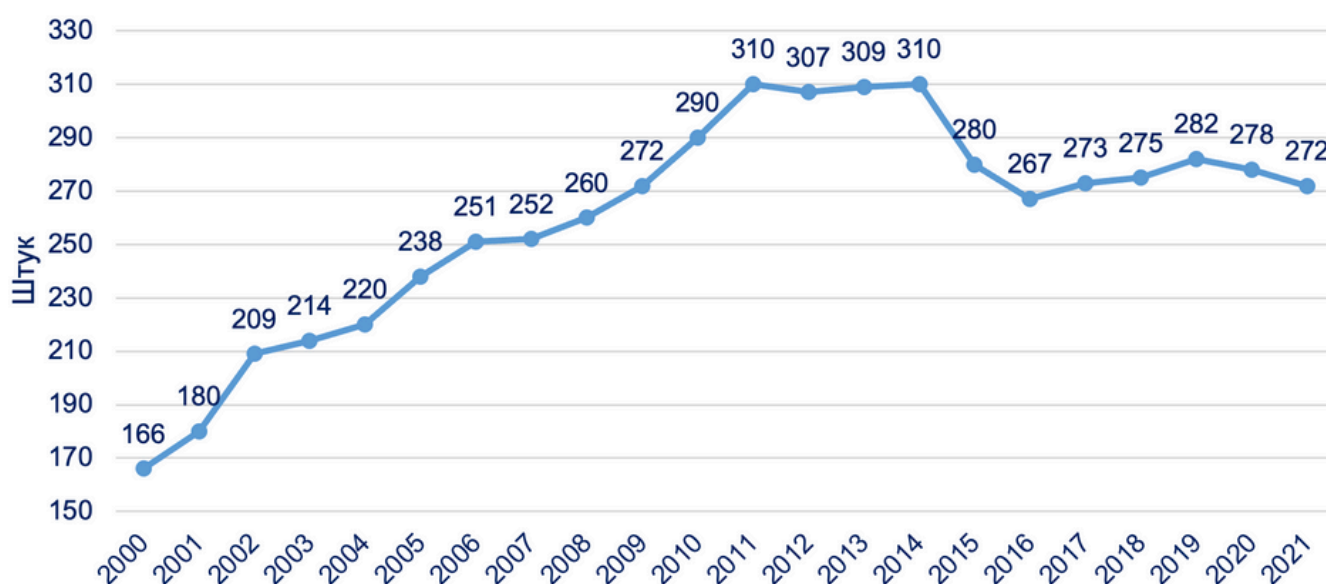
Рис. 16. Регіональна номінальна ціна за десяток яєць, станом на вересень 2024

²¹ Мінфін. (2024). Індекси цін на продукти. Ставки, індекси, тарифи.
<https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/eggs/eggs/chicken/>

10. СПОЖИВАННЯ

Споживання яєць на одну особу в Україні демонструвало позитивну тенденцію до зростання впродовж 2000-2014 років. Показники виробництва, доступності продукту та стабільність цін сприяли збільшенню споживання, особливо в період 2011-2014 років, коли воно сягнуло понад 300 штук на особу. Це перевищувало рекомендовану норму споживання від ФАО та ВООЗ, яка становить 295 штук на рік (Рис. 17)²³. Однак початок бойових дій на території України у 2014 році та окупація частини території України, зокрема АР Криму, суттєво вплинули на виробництво яєць. Це, своєю чергою, призвело до зниження споживання. За період з 2014 по 2021 рік споживання яєць скоротилося на 10%, що відображає зменшення доступності продукту та зростання цінових коливань.

Рис. 17. Споживання яєць на одну особу

У період військового вторгнення РФ у 2022 році, споживання яєць на одну особу в Україні зазнало значного впливу через руйнування виробничих потужностей. Знищення інфраструктури, виробничих підприємств та ферм в регіонах, що постраждали від бойових дій, призвело до скорочення внутрішнього виробництва яєць, що, своєю чергою, обмежило доступність продукту на ринку. Втрата частини виробничих потужностей підняла вартість яєць і зменшила обсяги їх постачання, що вплинуло на рівень споживання²⁴.

Додатковим чинником стала масштабна міграція населення як всередині країни, так і за її межі. Вимушене переміщення людей з регіонів, що зазнали окупації чи постраждали від активних бойових дій, призвело до зміни структури попиту на яйця.

²³ SSSU. (2022a). Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.

²⁴ Ukrainian Agribusiness Club. (2023). Ukraine's agricultural sector during the conflict: Current status and future challenges. UCAB. <https://ucab.ua>

ВИСНОВКИ

Виробництво яєць в Україні, попри довготривалий період зростання, зазнало відчутного спаду після 2014 року: зі свого піку у 19,6 млрд штук (2014) воно скоротилося до 11,4 млрд у 2023-му. Ключові чинники – військові дії, нестабільна економічна ситуація, пандемія COVID-19 і зростання цін на корми й енергоносії. Внаслідок цього внутрішній ринок зіткнувся з обмеженою пропозицією та підвищенням роздрібних цін.

Через війну ключові виробничі потужності змістилися у центральні та західні регіони, такі як Вінницька, Київська та Хмельницька області. Це зумовило підвищене логістичне навантаження та потребу в модернізації місцевої інфраструктури для швидкого й ефективного збуту продукції. У виробничій структурі зберігається домінування великих сільськогосподарських підприємств (СГП), які забезпечують переважну частину реалізації яєць, зокрема й на експорт. Водночас особисті селянські господарства (ОСГ) орієнтовані в основному на власне споживання й локальні ринки.

Великі сільськогосподарські підприємства (СГП) утримують лідерські позиції на ринку та забезпечують експорт. Вони мають відпрацьовані канали збуту й інвестиційний потенціал для модернізації.

Після рекордних 143,6 тис. тонн експорту у 2019 році, у 2022-му показник скоротився майже на 60% через труднощі з логістикою та втрати виробничих потужностей. Проте у 2023 році триває переорієнтація на європейський ринок, зокрема Латвію та Польщу. Це сприяє диверсифікації збуту й частковому відновленню валютних надходжень.

Витрати на корми стабільно перевищують 70% собівартості виробництва, а зарплата та амортизація сукупно сягають близько 20%. Зростання цін на зернові та енергоресурси підвищує собівартість яєць, що відображається на кінцевій роздрібній ціні. Така тенденція негативно впливає на прибутковість виробників і купівельну спроможність населення.

Унаслідок бойових дій до 20% виробничих об'єктів зруйновано або виведено з експлуатації. Пошкоджена логістика і дефіцит персоналу ускладнюють підтримання стабільного виробничого циклу. Відновлення галузі вимагає інвестицій у відбудову потужностей, а також належного страхування ризиків та ефективних програм підтримки.

ДЖЕРЕЛА

- 1 0407 Birds' eggs, in shell, fresh, preserved or cooked. Export/import. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1||||0407|||4|1|1|2|1|2|1|1|1
- 2 0408 Birds' eggs, not in shell, and egg yolks, fresh, dried, cooked by steaming or by boiling in Export/import. https://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx?nvpm=1||||0408|||4|1|1|2|1|2|1|1|1
- 3 Agroholding Avangard - Агрохолдинг Авангард. (2024). Agroholding Avangard. <https://avangardco.ua/>
- 4 European Commission. (n.d.). Food safety. <https://ec.europa.eu/food/safety>
- 5 FAO. (2022). Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine. <https://doi.org/10.4060/cb9171en>
- 6 Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). World food situation. FAO. <https://www.fao.org/worldfoodsituation>
- 7 Intergovernmental Panel on Climate Change. (2021). Climate change 2021: The physical science basis. IPCC. <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/>
- 8 International Egg Commission. (n.d.). Global egg market report. <https://www.internationalegg.com>
- 9 International Food Policy Research Institute. (2022). Impacts of the conflict in Ukraine on global food security and food systems. IFPRI. <https://www.ifpri.org>
- 10 Kerver, J. M., Park, Y., & Song, W. O. (n.d.). The Role of Eggs in American Diets: Health Implications and Benefits. In Eggs and Health Promotion (pp. 9–18). Iowa State Press. <https://doi.org/10.1002/9780470376973.ch2>
- 11 KSE. (2023). Measurement of Resilience of the Agricultural Producers and Food Consumers to War-Induced Shocks in Ukraine. https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/03/D_III_WUR_Schemes_v2.pdf
- 12 Sendetska, S. (2017). Дослідження українського ринку яєць та яйцепродуктів. Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies, 19(81), 102–106. <https://doi.org/10.15421/nvlvet8118>
- 13 SSSU. (2021). Витрати підприємств на виробництво продукції сільського господарства (2020). Держстат.
- 14 SSSU. (2022a). Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.
- 15 SSSU. (2022b). Статистичний збірник "Сільське господарство України" (2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.
- 16 SSSU. (2023). Статистичний збірник "Тваринництво України" (2022, 2020, 2017, 2015, 2010). Держаналітінформ.
- 17 SSSU. (2024). Виробництво продукції тваринництва у 2023 році (2020, 2015, 2010, 2005). Держаналітінформ.
- 18 The World Bank. (2022). Ukraine Agriculture Sector Assessment: Impacts of the Conflict on Agriculture and Market Access. The World Bank. <https://www.worldbank.org>
- 19 Ukrainian Agribusiness Club. (2023). Ukraine's agricultural sector during the conflict: Current status and future challenges. UCAB. <https://ucab.ua>
- 20 United Nations High Commissioner for Refugees. (2023). Ukraine Situation: Refugees, internally displaced people, and the impact on local markets. UNHCR. <https://www.unhcr.org/ua>
- 21 Економічна правда. (2022, October 14). Через війну було втрачено 20% промислового виробництва яєць – асоціація. <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/14/692620/>
- 22 Мінфін. (2024). Індеси цін на продукти. Ставки, індекси, тарифи. <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/eggs/eggs/chicken/>

- 23 Оксана Бублик. (2023). «Ясенсвіт» прагне автоматизувати максимальну кількість виробничих процесів - AgroTimes. AgroTimes. <https://agrotimes.ua/tvarinnitstvo/yasensvit-pragne-avtomatyzuvaty-maksymalnu-kilkist-vyrobnychyh-proczesiv/>
- 24 Про затвердження Вимог до курячих яєць, Наказ від 07.03.2023 № 360 (2023). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0494-23#Text>
- 25 Птахофабрика Тернопільська. (2024). <https://yadobre.com.ua/>
- 26 Союз птахівників України - Склад асоціації. (2024). <https://poultryukraine.com/ua/about-association/structure/>
- 27 Українські компанії очолили рейтинги з виробництва птиці та яєць в Європі. (2024, October 18). Mind.ua. <https://mind.ua/news/20280358-ukrayinski-kompaniyi-ocholili-rejtingi-z-virobnictva-ptici-ta-yaec-v-evropi>